

6. Medicalisering van de honger: UNICEF, Plumpy'nut en de markt voor voedingssupplementen

Door Jasper Thys,
beleidsmedewerker bij Viva Salud

Terwijl de honger in de wereld hand over hand toeneemt, presenteren UNICEF en de voedingsindustrie Ready to Use Therapeutic Foods als wondermiddel voor het probleem. Structureel veranderen die echter bedroevend weinig.

TOENEMENDE HONGER

Wereldwijd neemt de honger toe. Dat stelt een rapport van de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties. In 2019 steeg het aantal ondervoede mensen in de wereld naar schatting tot 690 miljoen¹. Dat wil zeggen dat 8,9 procent van de wereldbevolking chronische honger lijdt. De COVID-19-crisis zal die trend met grote waarschijnlijkheid nog versterken. Niet alleen voor chronische honger, maar ook voor ernstige en acute gevallen van ondervoeding. Volgens sommigen zou het aantal acuut ondervoede personen tegen het einde

van 2020 kunnen verdubbelen tot 265 miljoen².

De meest kwetsbare groepen, en kinderen in het bijzonder, dreigen de grootste slachtoffers te worden. Al voor het begin van de crisis bedroeg het aantal ondervoede kinderen, zowel door *stunting* (groeiachterstand) als door *wasting* (laag gewicht voor de leeftijd), bijna 200 miljoen. Dat is meer dan één op vijf. Het cijfer is een verbetering ten opzichte van het recente verleden, maar de kans is groot dat die vooruitgang door de impact van de pandemie ongedaan zal worden gemaakt.

RUTF, EEN WONDERMIDDEL ...

Om deze onrustwekkende trend af te remmen, lanceerden UNICEF en het Wereldvoedselprogramma begin april een plan om de inspanningen tegen de ondervoeding van kinderen op te drijven³. Een belangrijk element in het plan is het gebruik van therapeutische melk, micronutriënten en

kant-en-klare therapeutische voeding (Ready to Use Therapeutic Food, RUTF). RUTF zijn energierijke voedings-supplementen met toegevoegde mineralen en vitaminen die worden aanbevolen bij ernstige en acute vormen van honger. Ze worden meestal aangewend voor een periode van 6 tot 8 weken en zijn erg nuttig om in een humanitaire noodsituatie, zoals bij een conflict of langdurige droogte, de acute fase van ondervoeding door te komen.

RUTF worden al enkele jaren ijverig verdeeld door UNICEF, het Wereldvoedselprogramma en andere internationale ngo's, zoals Artsen Zonder Grenzen (AZG). Vooral het gepatenteerde Plumpy'nut is erg populair. Plumpy'nut werd in de jaren 1990 ontwikkeld door de Franse kinderarts André Briend, die er in gesprekken naar verwees als het 'Nutella voor de armen'. Niet veel later verkocht hij de *know-how* aan het Franse bedrijf Nutriset, dat tot vandaag over de intellectuele eigendomsrechten beschikt.

Toen na de hongersnood in Niger van 2005 bleek dat 90% van de kin-

1 FAO, FIDA, UNICEF, PAM et OMS. 2020.

Résumé de L'État de la sécurité alimentaire et de la nutrition dans le monde 2020. Transformer les systèmes alimentaires pour une alimentation saine et abordable. Rome, FAO.
<https://doi.org/10.4060/ca9699fr>

2 <https://www.visualcapitalist.com/covid-19-global-food-insecurity/>

3 <https://www.unicef.org/media/68521/file/Supporting-children%E2%80%99s-nutrition-during-COVID-19-2020.pdf>

UNICEF - Ethiopië

deren volledig herstelde na het gebruik van Plumpy'nut, noemden de Wereldgezondheidsorganisatie en UNICEF dit de beste behandeling tegen acute ondervoeding bij kinderen tussen de 6 maanden en 2 jaar. In de New York Times verscheen een artikel met de kop *'Could A Peanut Paste Called Plumpy'nut End Malnutrition?'*⁴. De winsten van Nutriset schoten de hoogte in – het bedrijf haalde in 2017 een twaalfvoud van de omzet in 2005 – en UNICEF werd de grootste afnemer van het bedrijf.

4 <https://www.nytimes.com/2010/09/05/magazine/05Plumpy-t.html>

... OF CONTROVERSIEEL PRODUCT?

Met de populariteit nam ook de controverse rond Plumpy'nut toe. Zo belette het patent van Nutriset bijvoorbeeld gedurende lange tijd heel wat landen een eigen product te ontwikkelen. Het patent was niet alleen van kracht voor het specifieke product, maar ook voor een hele reeks afgeleide bereidingen. Iedereen die een gelijkaardig product wilde maken, werd verplicht om hetzelfde recept te volgen. Ook als de ingrediënten te duur en niet lokaal beschikbaar waren. Geconfronteerd met dit ethisch dilemma breidde Nutriset de toegang tot het patent uit, maar nog steeds alleen maar voor bedrijven uit 26 lage- en middenin-

komenlanden⁵. Meer dan de helft van de landen op het Afrikaanse continent mag door het patent nog geen eigen type van het product ontwikkelen⁶.

De omzet van Nutriset is bovendien niet gedaald sinds de uitbreiding van het patent. Hoewel er ondertussen andere leveranciers van RUTF zijn, blijft de verkoop van Nutriset aan UNICEF toenemen. Tot 2007 was Nutriset de enige leverancier van RUTF bij UNICEF. Een levensbelangrijk contract voor het bedrijf als je weet dat

5 <https://www.actioncontrelafaim.org/wp-content/uploads/2018/01/Nutrition-Products-Briefing-and-Position-Paper-FINAL.pdf>

6 https://www.sosfaim.be/wp-content/uploads/2015/06/defis_sud_malnutrition_manuel_eggen.pdf

UNICEF voor 80% van de wereldwijde vraag naar RUTF verantwoordelijk is. Sinds de uitbreiding van het patent en door een toename van het aantal acute gevallen van honger is UNICEF op zoek gegaan naar alternatieve producenten. Ondertussen neemt UNICEF RUTF af bij 21 verschillende leveranciers, waarvan er 17 gevestigd zijn in landen met een hoge mate van ondervoeding. Dat heeft echter geen impact gehad op de verkoop van Nutriset.

Het totale volume RUTF dat UNICEF sinds 2007 jaarlijks wereldwijd afneemt is namelijk explosief gestegen. En daardoor ook het aandeel dat uit Europa van Nutriset komt. Tussen 2007 en 2018 verdriedubbelde de verkoop van Nutriset aan UNICEF.⁷

In 2009 stuurde de Indiase regering daarnaast nog een volledige vracht Plumpy'nut terug die UNICEF zonder medeweten van de bevoegde ministeries in het land aan kinderen wilde voeden. In een reactie aan een Indiase krant legde een ambtenaar van het ministerie van Volksgezondheid de vinger op de wonde. Hij stelde dat 'RUTF wordt gebruikt in door oorlog verscheurde landen in Afrika. Wij zijn het niet eens met deze strategie, omdat er andere goedkope alternatieven in het land zelf beschikbaar zijn.'⁸ Een van de bezorgdheden die is ontstaan rond de enthousiaste verdeling van

Plumpy'nut is dus dat de gecentraliseerde productie en distributie van RUTF een lokale aanpak dreigt te verstoren en op die manier een situatie in de hand werkt die het zelf claimt te bestrijden.

EEN GIGANTISCHE AFZETMARKT

Het Indiase voorbeeld is geen alleenstaand geval, maar een goede illustratie van de manier waarop zowel grote internationale organisaties als commerciële actoren naar honger kijken. In plaats van ondervoeding te zien als een gevolg van chronische honger, herleiden ze het tot een tekort aan vitamines en mineralen, dat met kleine hoeveelheden supplementaire voedingsstoffen kan worden rechtgezet. De complexe socio-economische en politieke wortels van honger worden volledig genegeerd.

Door hun supplementaire voedingsstoffen voor te stellen als quick fix voor ondervoeding in de wereld, hopen bedrijven uit de voedingsindustrie zich de gigantische afzetmarkt van de 821 miljoen personen op de wereld die chronisch honger lijden toe te eigenen. Hoewel RUTF zoals Plumpy'nut uitsluitend dienen om een acute fase van ondervoeding te overbruggen, promoot de voedselindustrie de producten al jaren als wondermiddel tegen elke vorm van honger, ook chronische. De *Global Alliance for Improved Nutrition* (GAIN), een alliantie met partners zoals Unilever en Danone, lobbyt bijvoorbeeld actief bij overheden om het gebruik van supplementaire voedingsstoffen

te implementeren in nationaal voedingsbeleid. Ze vertroebelen doelbewust de verschillen tussen acute en chronische vormen van honger en maken er een medisch probleem van dat met een aantal technische ingrepen uit de wereld geholpen kan worden⁹.

Zowel AZG als het Wereldvoedselprogramma maakten al gebruik van Plumpy'nut om andere vormen dan acute honger te bestrijden. UNICEF heeft GAIN bovendien een belangrijke plaats gegeven in haar besluitvormingsprocedures, ondanks de zonneklare banden met de private sector. UNICEF kondigde de lancering van GAIN met veel trots aan op haar website door te stellen dat de alliantie 'zal werken aan kostenefficiënte initiatieven voor het verrijken van voedingsmiddelen die de gezondheid en de productiviteit van de armste landen beloven te verbeteren.'¹⁰

GEEN DUURZAME OPLOSSING

De neiging om honger te gaan medicaliseren en te focussen op kant-en-klare recepten biedt absoluut geen duurzame oplossing. Tussen 2001 en 2005 voerde UNICEF een programma uit om ondervoeding bij kinderen in 11 West-Afrikaanse landen aan te pakken. Toch kon de evaluatie geen zichtbaar verschil aantonen tussen de gebieden waar UNICEF actief was

7 <https://www.unicef.org/supply/sites/unicef.org/supply/files/2019-06/RUTF-market-and-supply-update.pdf>

8 <http://archive.indianexpress.com/news/govt-stops-unicef-from-giving-french-protein-paste-to-children/496844/>

9 Global Health Watch 3 (2011). UNICEF and the 'medicalisation' of malnutrition in children. London: Zed Books.

10 Global Health Watch 3 (2011). UNICEF and the 'medicalisation' of malnutrition in children. London: Zed Books.

geweest en daar waar de organisatie geen activiteiten had ontplooid. In verschillende actiegebieden verslechterde de algemene socio-economische toestand zelfs en nam de voedselonzekerheid nog toe. Het evaluatierapport stelde zich vooral vragen bij het bepalen van de prioriteiten in het programma. Zo werd borstvoeding meer aangemoedigd in de gebieden waar UNICEF niet actief was dan waar de organisatie wel aan het werk was. En dat ondanks het overweldigende wetenschappelijke bewijs voor de voordelen van borstvoeding in de eerste levensfase van kinderen. Het evaluatierapport besloot met de aanbeveling om bij het opzetten van programma's steeds al het beschikbare bewijs over de oorzaken en factoren van kindersterfte in acht te nemen¹¹.

Producten als Plumpy'nut zijn nuttig in extreme noodsituaties, maar geen wondermiddel om honger de wereld uit te helpen. 37 euro per maand is weinig om een kind van de dood te redden, maar erg veel om miljoenen mensen in een afhankelijkheidsrelatie te duwen die structureel niets aan de situatie verandert. Beeld je in dat de meer dan 800 miljoen mensen die chronisch honger lijden op een dieet van Plumpy'nut worden gezet aan een kost van 444 euro per jaar.¹² Het resultaat is een jaarlijkse kostprijs

11 Bryce, J., Gilroy, K., Jones, G., Hazel, E. Black, RE. & Cesar, GV. (2010). The Accelerated Child Survival and Development Programme in West Africa: A Retrospective Evaluation. The Lancet, 375(9714), pp.572-582.

12 <https://www.unicef.be/nl/over-unicef/onze-7-actiepunten/voeding/deze-pinda-kaas-heeft-de-wereld-veranderd/>

van 355 miljard euro, een absurd hoog bedrag dat in schril contrast staat met de inspanningen die nodig zijn om de grondoorzaken van honger in de wereld aan te pakken.

In plaats daarvan moet de toegang verzekerd worden tot reeds bestaande voedselvoorraden. Stijgende voedselprijzen moeten worden ingedamd, handelen in voeding voor winst moet worden tegengegaan, kleinschalige boer·inn·en, die een groot deel van de ondervoede bevolking uitmaken, moeten worden ondersteund en het telen van *cash crops* (commerciële gewassen die op grote schaal gekweekt worden) moet verlaten worden voor het telen van *food crops*. Die kunnen families voldoende en de noodzakelijke evenwichtige voeding bieden. Kortom, er moet een beleid

komen dat de structurele oorzaken van ondervoeding aanpakt en dat sociale rechtvaardigheid en het recht op voeding centraal plaatst.

